

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0524U000180

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 20-05-2024

Статус: Підтверджена МОН

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ МОН України від 02.10.2024 №1415

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Тищенко Ольга Ігорівна

2. Olha I. Tyshchenko

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.09

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1551-1367

Вид дисертації: доктор наук

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 12.00.09

Назва наукової спеціальності: Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 17-06-2024

Спеціальність за освітою: Правознавство

Місце роботи здобувача: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 64.086.04

Повне найменування юридичної особи: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Код за ЄДРПОУ: 02071139

Місцезнаходження: вул. Пушкінська, буд. 77, Харків, Харківський р-н., 61024, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Організація відсутня

Код за ЄДРПОУ: 00000000

Місцезнаходження: -----, Київ, 00000, Україна

Форма власності: Змішана

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 10.79.01

Тема дисертації:

1. Кримінальне провадження за участю осіб, які страждають на психічні розлади.
2. Criminal proceedings involving persons suffering from mental disorders.

Реферат:

1. Дисертація є першою в Україні кваліфікаційною науковою працею, в якій на підставі комплексного дослідження розроблено концепцію забезпечення у кримінальному провадженні прав осіб, які страждають на психічні розлади, та надано науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України і правозастосовної практики. У першому розділі дисертації розглянуто теоретикоприкладні основи забезпечення у кримінальному провадженні прав осіб, які страждають на психічні розлади. Розкрито психічний розлад як юридичний факт у нормативному аспекті (законодавча модель явища чи обставини, однією з ознак якої є можливість спричинення юридичних наслідків) та фактичному аспекті (реальне явище чи обставина, що настає в дійсності). Підтверджено непослідовне вживання термінології для позначення розладів психічної діяльності в міжнародному та національному законодавстві. Підтримано пропозицію щодо заміни у кримінальному та кримінальному процесуальному законі термінів «психічна хвороба» і «психічне захворювання» на більш коректну та

нестигматизаційну категорію «психічний розлад». Структуровано напрямки впливу психічного розладу як юридичного факту на процесуальний статус учасника кримінального провадження (правосуб'єктний, процедурний, доказовий). У дисертації комплексно досліджено напрямки вдосконалення нормативної регламентації у кримінальному провадженні процесуального статусу осіб, які страждають на психічні розлади, у контексті міжнародних стандартів, зарубіжного досвіду та законодавчих тенденцій. Розглянуто елементи процесуальнокомпенсаторного механізму, спрямованого на забезпечення засади рівності перед законом і судом у кримінальних провадженнях за участю особи, які страждає на психічні розлади – залучення захисника, законного представника, представника, спеціаліста у галузі психології або психіатрії до участі у процесуальних діях. Аргументовано, що обов'язкова участь захисника у провадженні за участю осіб, які страждають на психічні розлади (якщо з інших причин участь захисника не є обов'язковою) має бути забезпечена з моменту повідомлення про підозру за наявності даних, що можуть свідчити про її неосудність/обмежену осудність. Доведено, що участь законного представника є обов'язковою у разі, якщо: а) особа визнана недієздатною чи обмежено дієздатною; б) особа внаслідок наявного психічного розладу не здатна повною мірою реалізувати свої права; в) відносно особи здійснюється провадження щодо застосування ПЗМХ. Обґрунтовано позицію про обов'язкову участь спеціаліста (психолога або психіатра) у процесуальній дії за участю особи, яка страждає на психічні розлади, що спрямована на забезпечення прав особи, реалізація яких у силу її психічного стану об'єктивно ускладнена, та підвищення ефективності процесуальної дії. У другому розділі дисертації досліджено особливості досудового провадження, в якому беруть участь особи, які страждають на психічні розлади. Класифіковано обставини, що належать до спеціального предмета доказування у кримінальному провадженні щодо застосування ПЗМХ, на дві групи за критерієм, який випливає із головного факту загального предмета доказування: 1) обставини, пов'язані із суспільно небезпечним діянням або кримінальним правопорушенням; 2) обставини, пов'язані із особою, яка вчинила суспільно небезпечне діяння або кримінальне правопорушення. У межах кожної групи проведено детальне дослідження обставин, які входять до такого предмета доказування та висловлено пропозиції щодо вдосконалення його нормативної регламентації. Авторкою вперше встановлено співвідношення між об'єктивними стандартами доказування наявності психічного розладу та процесуальними механізмами, які активуються у зв'язку з їхнім встановленням («на перший погляд»: залучення захисника, амбулаторна СПЕ; «вагомого переконання» або «обґрунтованого припущення»: запобіжні заходи, стаціонарна СПЕ; «поза розумним сумнівом»: застосування ПЗМХ). Розроблено комплекс процесуальних гарантій забезпечення прав та законних інтересів осіб, які страждають на психічні розлади, під час проведення СРД, залежно від їх процесуального статусу (особа, стосовно якої передбачається застосування ПЗМХ, підозрюваний, потерпілий, свідок). Аргументовано, що питання допустимості отриманих доказів за участю понятого, який страждає на психічні розлади, варто вирішувати залежно від добросовісності помилки слідчого, дізнавача, прокурора щодо психічного стану особи, яку залучали як понятого. Підтримано підхід щодо необхідності повідомлення про підозру особам, яка страждають на психічні розлади, на підставі теоретичних напрацювань, позицій судової практики, аналітичного дослідження сукупності таких факторів, як: 1) нормативна затребуваність у повідомленні про підозру; 2) узгодженість із особливою правовою природою ПЗМХ; 3) відповідність презумпції психічного здоров'я;

2. The dissertation is the first qualifying scientific work in Ukraine, in which, based on comprehensive research, a concept for ensuring the rights of persons suffering from mental disorders in criminal proceedings is developed, and scientifically grounded proposals aimed at improving the current criminal procedural legislation of Ukraine and law enforcement practice are provided. In the first chapter of the dissertation, the theoretical and applied foundations of ensuring the rights of persons suffering from mental disorders in criminal proceedings are examined. The dissertation explores mental disorder as a legal fact from both a normative aspect (legislative model of the phenomenon or circumstance, one of the features of which is the potential to cause legal consequences) and a factual aspect (actual phenomenon or circumstance occurring in reality). The inconsistent use of terminology to denote disorders of mental activity in international and national legislation is confirmed. The proposal to replace the terms "mental illness" and "mental disorder" in criminal and criminal procedural law with a more accurate and

destigmatizing category "mental disorder" is supported. The directions of influence of mental disorder as a legal fact on the procedural status of participants in criminal proceedings (subjective rights, procedural, evidential) are structured. For the first time in the dissertation, the directions for improving the normative regulation in criminal proceedings regarding the procedural status of individuals suffering from mental disorders are comprehensively investigated in the context of international standards, foreign experience, and legislative trends. Elements of the procedural compensatory mechanism aimed at ensuring the principle of equality before the law and the court in criminal proceedings involving individuals suffering from mental disorders are considered. This includes the involvement of a defense attorney, a legal representative, a representative, and a specialist (in the field of psychology or psychiatry) in procedural actions. It is argued that mandatory participation of a defense attorney in proceedings involving individuals suffering from mental disorders (if participation of a defense attorney is not otherwise obligatory) should be ensured from the moment of notification of suspicion, when there is evidence indicating their nonguilt or limited guilt. It is demonstrated that the participation of a legal representative is mandatory if: a) the individual is declared incapacitated or partially capacitated; b) the individual, due to an existing mental disorder, is unable to fully exercise their rights; c) proceedings regarding the application of CMM are being conducted concerning the individual. The position advocating for the mandatory participation of a specialist (psychologist or psychiatrist) in procedural actions involving individuals suffering from mental disorders is justified by the need to safeguard the rights of the individual, the exercise of which may be objectively complicated due to their mental state, and to enhance the effectiveness of procedural actions. In the second chapter of the dissertation, the peculiarities of pretrial proceedings involving individuals suffering from mental disorders are examined. The circumstances pertaining to the special subject of proof in criminal proceedings regarding the application of CMM are classified into two groups based on the criterion derived from the main fact of the general subject of proof: 1) circumstances related to socially dangerous acts or criminal offenses; 2) circumstances related to the individual who committed the socially dangerous act or criminal offense. Within each group, a detailed examination of the circumstances included in such a subject of proof is conducted, and suggestions for improving its normative regulation are expressed. The author, for the first time, established the correlation between objective standards of proving the existence of a mental disorder and procedural mechanisms activated in connection with their establishment ("on the face of it": engagement of a defense attorney, outpatient forensic psychiatric examination (FPE); "beyond reasonable doubt" or "reasonable suspicion": preventive measures, inpatient forensic psychiatric examination; "beyond a reasonable doubt": application of CMM).

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Тищенко О. Кримінальне провадження за участю осіб, які страждають на психічні розлади: монографія. Харків: Право, 2024. 688 с.;
- 2. Tyshchenko O. I., Leiba O. A., Titko I. A. European standards of respect for human rights in the application of compulsory medical measures in criminal proceedings. *Wiadomości Lekarskie*. 2019. Vol. LXXII, Issue 12, Part 2. P. 2445– 2450;
- 3. Tyshchenko O. I., Titko I. A. Placement of a person in a medical institution in order to conduct a psychiatric examination: international standards and national realities. *Wiadomości Lekarskie*. 2020. Vol. LXXIII, Issue 9, Part 2. P. 2020–2025;

- 4. Tatsiy V. Y., Tyshchenko O. I., Titko I. A. Mental health of a person as a criterion of personal participation in the trial during criminal proceedings. *Wiadomości Lekarskie*. 2020. Vol. LXXIII, Issue 12, Part 2. P. 2737–2742;
- 5. Tyshchenko O. I., Titko I. A. Features of application of precautionary measures for persons suffering from mental disorders: national dimension. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2020. Vol. 27, No. 1. P. 147– 161;
- 6. Tyshchenko O. I., Titko I. A. Presumption of mental health vs forensic psychiatric examination report: medical and legal aspect. *Wiadomości Lekarskie*. 2021. Vol. LXXIV, Issue 11, Part 2. P. 2934–2939;
- 7. Tyshchenko O., Hnatiuk A., Titko I. Procedural status of persons suffering from mental disorders: international standards. *Wiadomości Lekarskie*. 2023. Vol. LXXVI, Issue 2. P. 433–438;
- 8. Тищенко О. І. Строк проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи та його продовження у кримінальному провадженні. *Проблеми законності*. // Б. 2021. Вип. 153. С. 173–185;
- 9. Тищенко О. І. Проблемні питання оскарження ухвали слідчого судді, суду щодо направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. // Б. 2021. Вип. 64. С. 328–334;
- 10. Тищенко О. І. Примусове залучення особи для проведення психіатричної експертизи у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. // Б. 2021. № 5. С. 288–291;
- 11. Тищенко О. І. Процесуальний статус осіб, які страждають на психічні розлади: розвиток наукової думки та перспективи дослідження. *Соціологія права*. // Б. 2021. № 3/4. С. 57–62;
- 12. Тищенко О. І. Психічний розлад як юридичний факт: термінологічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. // Б. 2021. Вип. 67. С. 257–261;
- 13. Тищенко О. І. Щодо питання повернення прокурору клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру. *Аналітично-порівняльне правознавство*. // Б. 2021. № 4. С. 337–342;
- 14. Тищенко О. І. Підготовка до судового розгляду клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру: дискусійні питання. *Право і суспільство*. // Б. 2022. № 2. С. 228–235;
- 15. Тищенко О. І. Особливості суб'єктного складу кримінальних проваджень за участю осіб, які страждають на психічні розлади: зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми держави та права*. // Б. 2022. Вип. 96. С. 92–99;
- 16. Тищенко О. І. Окремі питання примусового залучення особи для проведення амбулаторної психіатричної експертизи у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. // Б. 2022. № 6. С. 268–274;
- 17. Тищенко О. І. Проблемні питання зміни порядку судового розгляду при виявленні психічного розладу в обвинуваченого. *Ампаро*. // Б. 2023. № 2. С. 81–89;
- 18. Тищенко О. І. Передання особи на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом як запобіжний захід. *Актуальні проблеми держави і права*. // Б. Одеса, 2023. Вип. 99. С. 128–133;
- 19. Тищенко О. І. Особливості судового рішення у кримінальному провадженні за участю осіб, які страждають на психічні розлади. *Аналітично-порівняльне правознавство*. // Б. 2023. № 4. С. 490–495;
- 20. Тищенко О. І. Посмертна судово-психіатрична експертиза у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. // Б. 2023. Т. 2, № 78. С. 298–303;
- 21. Тищенко О. І. Поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи: окремі питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. // Б. 2023. № 7. С. 437–440;
- 22. Тищенко О. І. Забезпечення права особи, яка страждає на психічні розлади, на апеляційне та касаційне оскарження. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. // Б. 2023. Вип. 2. С. 182–189;
- 23. Тищенко О. І., Лейба О. А., Тітко І. А. Європейські стандарти дотримання прав особи при застосуванні примусових заходів медичного характеру в кримінальному провадженні. *Конституційні засади медичної реформи в Україні: мат. Медико-правового форуму (6 грудня 2019 р., м. Харків)*. Харків: Право, 2019. С. 91–92;

- 24. Тищенко О. І. Психічний розлад як юридичний факт: термінологічний ракурс. Медичне право та фармацевтичне право: виклики сьогодення: мат. сателітного заходу в межах V Харківського міжнародного юридичного форуму (21 вересня 2021 р., м. Харків). Харків: Право, 2021. С. 113–116;
- 25. Тищенко О. І. Право особи, яка страждає на психічні розлади, на особисту участь у судовому розгляді: ключові позиції ЄСПЛ. Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи: мат. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої до 75-річчя доктора юридичних наук, професора Ю. П. Аленіна (20 листопада 2021 р., м. Одеса). Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2021. С. 191–194;
- 26. Тищенко О. І. Забезпечення конвенційних прав особи у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Застосування в національному судочинстві стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (22 жовтня 2021 р., м. Хмельницький). Хмельницький: Хмельниц. університет управління та права ім. Леоніда Юзькова, 2021. С. 122–124;
- 27. Тищенко О. І. Примусове залучення особи для проведення психіатричної експертизи: окремі питання. Актуальні питання розвитку державності та правової системи в сучасній Україні: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 жовтня 2021 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С. 87–91;
- 28. Тищенко О. І. До питання визначення належного суб'єкта судово-експертної діяльності, пов'язаної з проведенням психіатричної експертизи. Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції: III Харківський кримінальний процесуальний полілог, присвячений 90-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка Національної 8 академії правових наук України Ю. М. Грошевого (10 листопада 2021 р., м. Харків). Харків: Право, 2022. С. 177–179;
- 29. Тищенко О. І., Тітко І. А. Презумпція психічного здоров'я vs висновок судово-психіатричної експертизи: медико-правовий аспект. Правове регулювання діяльності у сфері охорони здоров'я: корупційні виклики під час пандемії: мат. V Медико-правового форуму (9–10 грудня 2021 р., м. Харків.). Харків: Право, 2021. С. 29–30;
- 30. Тищенко О. І. Запобіжні заходи щодо особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру: окремі питання. Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції: IV Харківський кримінальний процесуальний полілог, присвячений 100-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора С. А. Альперта «Півстоліття служіння науці та освіті» (24 березня 2023 р., м. Харків). Харків: Право, 2023. С. 128–130;
- 31. Тищенко О. І. Питання правомірності затвердження угоди в кримінальному провадженні за участю осіб, які страждають на психічні розлади. Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України: Круглий стіл, присвячений 40-річчю кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ (27 жовтня 2023 р., м. Київ). Київ, 2023. С. 152–156;
- 32. Тищенко О. І. Забезпечення явки до суду особи, яка страждає на психічні розлади. Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції: V Харківський кримінальний процесуальний полілог, присвячений пам'яті доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки О. Г. Шило (15 листопада 2023 р., м. Харків). Харків: Право, 2024. С. 221–224;
- 33. Тищенко О. І., Шаренко С. Л. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Особливі порядки кримінального провадження: підручник / за ред. О. В. Капліної. Харків: Право, 2024. Розд. 2, гл. 6. С. 140–161;

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

- Гловюк Ірина Василівна
- Iryna V. Hloviuk

Кваліфікація: д.ю.н., професор, 12.00.09

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Львівський державний університет внутрішніх справ

Код за ЄДРПОУ: 08571995

Місцезнаходження: вул. Городоцька, буд. 26, Львів, 79007, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

- Тетерятник Ганна Костянтинівна
- Hanna K. Teteriatnyk

Кваліфікація: д.ю.н., професор, 12.00.09

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8321-7912

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Одеський державний університет внутрішніх справ

Код за ЄДРПОУ: 08571570

Місцезнаходження: вул. Успенська, буд. 1, Одеса, 65014, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство внутрішніх справ України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

- Шумило Микола Єгорович
- MYKOLA Y. SHUMYLO

Кваліфікація: д.ю.н., професор, 12.00.09

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, буд. 60, Київ, 01033, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Орловський Руслан Семенович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Орловський Руслан Семенович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Лейба Людмила Василівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна